

Sprookjes spreken tot de verbeelding: boeken en films blijven uitkomen. Anne-Marie Bruins bewijst dat ze ook een geschikt thema vormen voor een exemplen. In dit artikel beschrijft ze haar zoektocht naar de vormgeving haar exemplen. Dat is geen sprookje!

'Wormcruyt, met suicker vermenghd'

Over de ontwikkeling van een exemplen ...

Herfst 2004: Op zoek naar een onderwerp

Volgend jaar wil ik afstuderen. Dan moet er dus een kant en klaar exemplen liggen, uitgevoerd en wel. Een exemplen binnen de lijnen van interactief taalonderwijs. Maar hoe kom je nou op een onderwerp voor een exemplen? En dan taal ...

Eerlijk gezegd weet ik niet eens goed hoe je een onderwerp voor een exemplen vindt. Maar niet getreurd, Bert Kalkman is er ook nog. Nadat hij wat criteria heeft gegeven waaraan een onderwerp voor een exemplen moet voldoen, kan ik verder.

Een exemplen moet, zo zegt het woord al, exemplarisch zijn. Het moet een wereld openen. Het moet geen op zichzelf staand geheel zijn, maar heel veel openingen bieden voor de wereld er omheen. Een exemplen moet draaien op iets wat vroeger is begonnen, maar wat nog steeds veel impact heeft op het leven van alledag.

De gebroeders Grimm

Op een cultureel-maatschappelijk thema dat behoort tot ons erfgoed.

Brainstorm

Nu mij meer duidelijk is geworden op welk gebied ik moet zoeken, kan ik verder. Eerst eens kijken in de kast van Bert Kalkman. Wat voor exemplen zijn er al die binnen interactief taalonderwijs vallen?

'Fabels', dat spreekt me wel aan. Eens kijken hoe een exemplen rond dit onderwerp is vormgegeven. Leuk is het in elk geval om het werk van een ander te bekijken en er ideeën uit op te doen. Al snel ben ik erachter. Ik wil wel zo'n soort onderwerp, maar dan anders. Wat zou nog meer kunnen? Boeken, letters, literatuur? Nee, dat vind ik allemaal wel interessant, maar ik wil iets wat de kinderen meteen zal aanspreken. 'Fabels' ... Waarom neem ik eigenlijk niet gewoon de bekendere versie? 'Sprookjes' ... Eens zien, het onderwerp is exemplarisch ... Het is al van heel lang geleden en het heeft ook nog veel impact. In ongeveer elk gezin staan sprookjesboeken in de kast. Van bekende en minder bekende schrijvers. Er worden steeds weer nieuwe sprookjes geschreven en er blijven films uitkomen. En wat te denken van De Efteling en Disneyland?

Waar is de sleutel?

'Sprookjes' is een onderwerp dat mij voldoende uitdaging biedt. Ik heb zin om te beginnen en een leuk exemplen te maken. Ideeën genoeg ... Maar wat is de sleutel? Hoe kan dit onderwerp voor de kinderen ontsloten worden? Waar is het vroeger eigenlijk mee begonnen? Als ik dat weet, zou ik daar kunnen beginnen ...

Andersen? Nee, dat is nog niet lang geleden. Na een lange zoek- en speurtocht op internet kom ik uit bij de Gebroeders Grimm. Zij kwamen, in de 19^e eeuw, overal bij mensen sprookjes tegen, maar waren bang dat deze op den duur zouden verdwijnen. Toen hebben zij zich ingezet om alle sprookjes te verzamelen en op te schrijven. Daar moet ik met de kinderen ook komen! Dat is een belangrijke ontwikkeling in de geschiedenis. Ik zou kunnen beginnen met de gebroeders Grimm. Ze vinden resten van sprookjes, maar zoeken een oplossing voor het probleem dat de sprookjes langzamerhand verdwijnen ...

Past de sleutel wel?

Met goede moed ga ik proberen vanuit deze opening te beginnen. Maar het wil niet. Ik krijg wel iets op papier, en het klopt allemaal wel, de ideeën zijn ook best leuk, maar ik voel me er niet lekker bij ... Dit is het niet. Het lijkt wel of de sleutel niet past. Maar wat er dan precies niet klopt ... Ik weet het echt niet ... Eigenlijk heb ik geen zin meer ook. Totdat ... De presentatie van het exemplarisch sprookje over Beethoven ... Daar wordt uitgegaan van de muziek ... En dan ineens .... Ik weet het!

Wat is er nu belangrijk in de wereld van de sprookjes: Grimm? Andersen? De schrijvers? Daar gaat het toch niet om? Het draait niet om de schrijver, het draait om het sprookje! Dat is het belangrijkste, dat is de sleutel!

De ontsluiting

Als je met kinderen praat over sprookjes en nadenkt over de ontwikkeling van sprookjes, is het belangrijk dat je begint met een exemplarisch sprookje. Een sprookje waar de kinderen heel veel uit kunnen halen. Dat sprookje moet de bron zijn waar al het verdere uit voort kan komen.

Een aantal kenmerken van sprookjes die ik tegenkom zijn:

- een sprookje heeft altijd een goed einde;
- het heeft een herkenbaar begin en herkenbare slotformules;
- het verhaalverloop wordt ondersteund door herhalingen en contrasten;
- het sprookje heeft een beperkt aantal personages;
- er zijn terugkerende figuren met een vaste betekenis (boze wolf, heks, stiefmoeder);
- de fantasiefiguren steunen op eenvoudige

wetmatigheden als vergroting en verkleining, wat voor jonge kinderen gemakkelijk te begrijpen is.

Met deze kenmerken ben ik op zoek gegaan naar een exemplarisch sprookje. Nadat veel verschillende sprookjes de revue zijn gepasseerd, wordt het: 'Het dappere snijdertje' (zie kader). Dit sprookje is mijns inziens het meest exemplarisch. Het bevat de meeste kenmerken van sprookjes, is in de meeste landen bekend, maar voor de kinderen nog nieuw, en daarom het meest geschikt voor een exemplar.

Het dappere snijdertje

Het dappere snijdertje vindt zichzelf een enorme held wanneer hij erin slaagt om met één klap zeven vliegen te doden. Daarom gaat hij op avontuur, waarbij hij onder andere wordt geconfronteerd met gevaarlijke reuzen die hij te slim af moet zijn en het land moet bevrijden van een eenhoorn. Het snijdertje moet er wel wat voor over hebben om met een prinses te trouwen ...

Mei 2005: Een sprookje vertellen

Als het sprookje van het dappere snijdertje is voorgelezen aan de klas, gaan de kinderen op zoek naar het belangrijkste uit het verhaal. Als dat helder is, kunnen we verder ... Kennen de kinderen nog

meer van zulke verhalen? Vanuit de vondsten van de kinderen gaan we vergelijken. Lijken de verhalen op elkaar? Hoe komt het dat dezelfde verhalen er toch vaak anders uitzien? Waar komen de verhalen uiteindelijk vandaan?

Vanuit deze vraag is het niet moeilijk om de verzamelaar, de verteller en de overlevering in beeld te krijgen. De verhalen zijn al heel oud, en via allerlei omwegen zijn ze overal gekomen. Het is niet zo gek dat de oorspronkelijk gelijke verhalen er nu opeens heel anders uitzien ... En dan moet het geprobeerd worden: vertel maar eens een sprookje aan iemand anders en laat die het dan maar opschrijven. Dan zijn de verhalen opeens anders.

Levenswijsheid

Maar wie is de oorspronkelijke schrijver eigenlijk? Zo komen we (alsnog) op Hans Christian Andersen ... De man die 'zelf' de klas komt bezoeken. Dan blijkt dat een sprookje meer is dan alleen een verhaaltje. Andersen schreef een verhaal rond een levenswijsheid. Het is zogenaamd 'wormcruyt

met suicker vermenghd', een zoet sprookje als suikerlaagje om het bittere wormkruid, de levenswijsheden. Ook de kinderen moeten nu een verhaal gaan schrijven rond Andersens wijsheid. Tot slot maken we samen ons eigen klassensprookjesboek, dat we ook presenteren aan ouders en andere belangstellenden.

Juli 2005

Eindelijk... Ik heb mijn diploma op zak. Nadat ik de sleutel van het exemplaar had gevonden, heb ik nog hard gewerkt en veel gezocht, maar uiteindelijk is mijn exemplaar helemaal gereedgekomen. Een exemplaar vol leerzame lessen ... 'Wormcruyt met suicker vermenghd'. Levenslessen omhuld met zoete laagjes van mooie sprookjes.